

Surdopedie

PhDr. Pavla Pitnerová, Ph.D.

Okruhy témat:

1. Úvod do surdopedie – vymezení základních pojmů

- Obor, cíl, metody, meziborové vztahy, předmět zájmu

2. Fyziologie slyšení a klasifikace sluchových vad

- Význam sluchu, anatomická stavba sluchového analyzátoru, etiologie sluchového postižení, klasifikace sluchových vad, metody vyšetření sluchu

3. Rozvoj řeči u sluchově postižených a charakteristika komunikačních forem SP

- Charakteristika a význam mezilidské komunikace, stádia vývoje řeči u sluchově postižených, charakteristika hlasového projevu u SP, komunikační formy SP

4. Pomůcky pro sluchově postižené

- Individuální sluchová protetika, kompenzační pomůcky a jejich význam, kochleární implantát

5. Možnosti výchovně vzdělávací péče o sluchově postižené v ČR

- Včasná intervence - SRP, SPC pro sluchově postižené, výchovně vzdělávací systém u SP

1. ÚVOD DO SURDOPEDIE

Surdopedie

- lat. surdus – hluchý,
- řec. paidagogikos – týkající se výchovy
- Surdopedie = speciálně-pedagogická disciplína zabývající se **výchovou a vzděláváním a rozvojem jedinců se sluchovým postižením**

Cíl surdopedie

- komplexní a raná péče o SP
- sociální zařazení
- integrace – inkluze
- profesní uplatnění
- zprostředkování komunikačních kompetencí

Obor surdopedie

- tvorba a rozvoj komunikace
- výchova a vzdělávání SP
- prevence sluchových vad
- příprava na povolání

Význam sluchu:

- rozvoj komunikace, sociálních vztahů, citových vazeb,
- možnost získávání informací o věcech a dějích v okolí (nejen řečí),
- základ pro vytvoření vnitřní řeči, pro rozvoj abstraktního myšlení,
- pocit osobní jistoty a bezpečnosti,
- vnímání pocitu rovnováhy, pohybu přímočarého i otáčivého a polohy těla v prostoru,
- nositel varovných signálů, vnímání okolí.

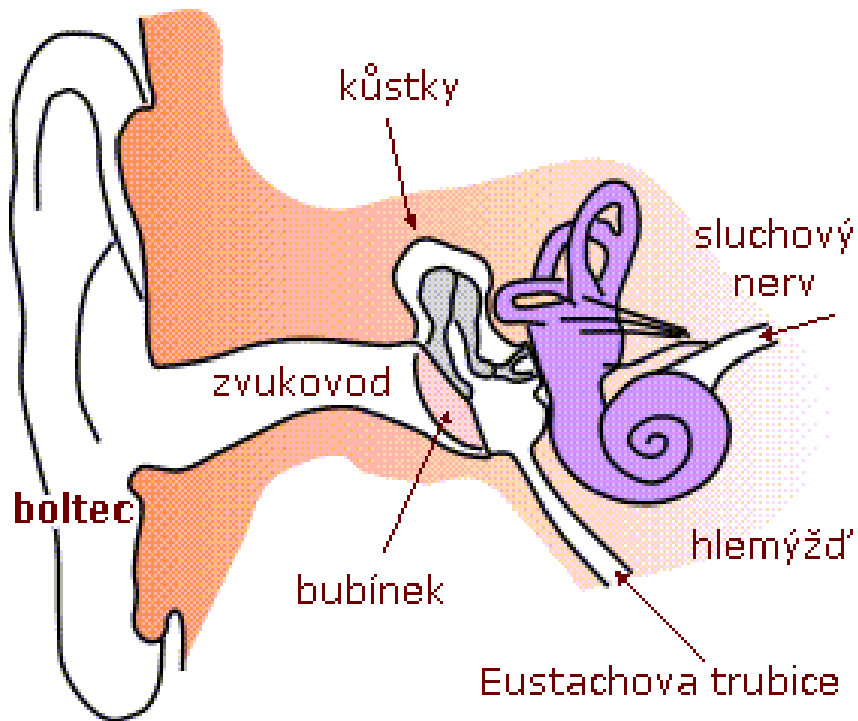
Důsledky sluchových vad

- **Oblast kognitivní:**
- **Oblast sociální (vztah k okolí):**
- **Oblast psychologická (osobnost):**

2. FYZIOLOGIE SLYŠENÍ, KLASIFIKACE SLUCHOVÝCH VAD

Anatomie ucha

Vnější ucho

- boltec, zvukovod a bubínek.

Střední ucho

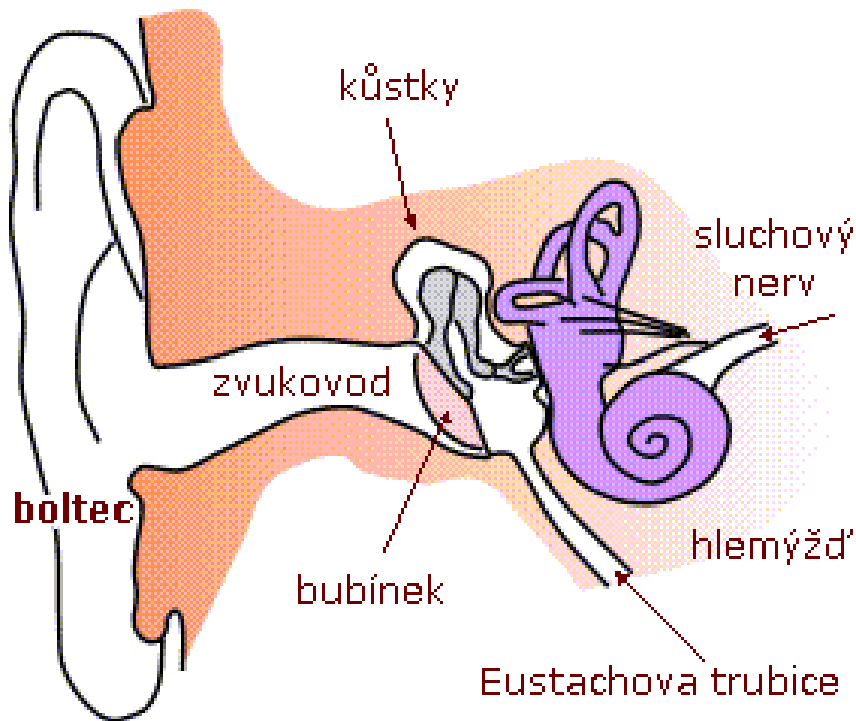
- tři sluchové kůstky:
 - kladívko,
 - kovadlinka,
 - třmínek.
- oválné okénko.

Eustachova trubice

Vnitřní ucho

- v kostěném labyrintu kosti skalní,
- **Hlemýžď** – Cortiho orgán – vláskové buňky (receptory sluchu).
- Rovnovážný (vestibulární, statokinetický) orgán

Fyziologie ucha

- **Boltec** – směruje akustické vlny do **zvukovodu**, zvuková vlna naráží do **bubínku**, ten ji zesílí, **řetěz kůstek** přenáší zvuk do vnitřního ucha - ploténka třmínku se dotýká oválného okénka v labyrintu. Vibrace oválného okénka rozvlní perilymfu. To rozechvěje vláskové buňky (receptory sluchu). Každá buňka vysílá signály do mozku po sluchovém nervu.
- Signály jsou vnímány jako zvuk.

Klasifikace

Klasifikace podle ztráty v decibelech

(Lejska, 2003):

- Normální stav sluchu 0 dB – 20 dB
- Lehká vada, porucha sluchu 20 dB – 40 dB
- Středně těžká vada, porucha sluchu 40 dB – 60 dB
- Těžká vada, porucha sluchu 60 dB – 80 dB
- Velmi těžká vada, porucha sluchu 80 dB – 90 dB
- Hluchota komunikační (praktická) = zbytky sluchu 90 dB a více
- Hluchota úplná (totální) bez audiometrické odpovědi

Klasifikace podle doby vzniku

- prelingvální
- postlingvální

Klasifikace podle lokalizace (místa postižení)

- **periferní:**
 - převodní
 - percepční
 - smíšené
- **centrální**

Klasifikace podle etiologie

- dědičné
- získané
 - infekční choroby
 - onemocnění centrální nervové soustavy
 - traumata
 - chemoterapie, léky
 - nachlazení
 - opakované hnisavé záněty středního ucha
 - akustické trauma.

Stupeň sluchové poruchy:	Odpovídající audiometrické ISO hodnoty: (průměr frekvencí 500, 1000, 2000, 4000 Hz)	Projevy:
0 žádná porucha	25 dB nebo lepší (lepší ucho)	Žádné nebo velmi lehké problémy se sluchem. Schopnost slyšet šepot.
1 lehká porucha	26-40 dB (lepší ucho)	Schopnost slyšet a opakovat slova, která jsou mluvena normálním hlasem z 1 metru.
2 střední porucha	41-60 dB (lepší ucho)	Schopnost slyšet a opakovat slova, která jsou mluvena hlasitou řečí z 1 m.
3 těžká porucha	61-80 dB (lepší ucho)	Schopnost slyšet nějaká slova, když jsou křičena do lepšího ucha.
4 velmi těžká porucha, včetně hluchoty	81 dB a větší (lepší ucho)	Neschopnost slyšet a porozumět hlasu, který je křičen.
Omezující sluchová porucha: (disabling hearing impairment)		Dospělí: 41 dB a více (lepší ucho)
		Děti do 15 let včetně: 31 dB a více (lepší ucho)

Klasifikace sluchových vad a poruch (Vrcholní mezinárodní společnost audiologů BIAP)

1. Normální (lehce podprůměrný sluch) *ztráta: 0 – 20 dB*
2. Lehká porucha sluchu *ztráta: 21 – 40 dB*
3. Střední porucha sluchu
 - a) 1. stupně *ztráta: 41 - 55 dB*
 - b) 2. stupně *ztráta: 56 – 70 dB*
4. Těžká porucha sluchu
 - a) 1. stupně *ztráta: 71 – 80 dB*
 - b) 2. stupně *ztráta: 81 – 90 dB*
5. Velmi těžká porucha sluchu
 - a) 1. stupně *ztráta: 91 – 100 dB*
 - b) 2. stupně *ztráta: 101 – 110 dB*
 - c) 3. stupně *ztráta: 111 – 119 dB*
6. Úplná ztráta sluchu (Cophosis) *ztráta: 120 dB a více*

Terminologie

- Sluchová vada

X

- Sluchová porucha

- **Neslyšící** definuje Zákon 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob jako *„osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem.“*

- **Nedoslýchavé** A. Leonhardt (2001, str. 72) definuje jako *„osoby, jejíž poškození sluchového orgánu způsobuje narušení sluchového vnímání do té míry, že pomocí sluchadel může vnímat mluvenou řeč a i když omezeně, sluchovou zpětnou vazbou může kontrolovat vlastní řeč.“*

Možnosti korekce sluchu:

- sluchadlo
- implantovatelné sluchadlo
- implantát
- kompenzační pomůcky

Vyšetření sluchu

- **klasická sluchová zkouška**
 - šepot, hlasitá řeč, ladičky
- **audiometrie**
 - subjektivní
 - objektivní

Vyšetření sluchu

subjektivní audiometrie

- **prahová tónová audiometrie** => audiogram

- **slovní audiometrie** => práh srozumitelnosti,

Vyšetření sluchu

objektivní audiometrie

– metody akustické

- tympanometrie
- otoakustické emise (OAE)

– metody elektrofyziologické

- vyšetření pomocí evokovaných potenciálů

Sluchadla

„elektroakustické přístroje, které **zesilují a modulují** zesílené zvukové signály vedené do sluchového analyzátoru podle typu a stupně sluchové vady.“

Přidělena a nastavena foniatrem na základě odborného audiologického vyšetření.

Kochleární implantát

„elektronické zařízení, které dráždí elektrickým proudem nervová zakončení sluchového nervu v hlemýždi (cochlea).“

- v případě, že při používání sluchadla se nezjistí dostatečný rozvoj

Rehabilitační péče

Mezi předpoklady úspěšné rehabilitační péče o sluchově postižené dítě patří:

- **včasná diagnostika,**
- **včasné přidělení sluchadel,**
- **včasná a správná reedukace sluchu a řeči,**
- **rodinné zázemí,**
- **spolupráce níže uvedených složek komplexní péče.**

Komplexní péče

- **Zdravotnická zařízení**
- **Speciální pedagogická péče**
- **Vzdělávací systém**
- **Rodinná péče**

Literatura:

- **HRUBÝ, J., BAREŠOVÁ. *Didaktické a technické pomůcky pro sluchově postižené v MŠ a ZŠ.* Praha: Septima, 1999.**
- **HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, 2. díl.* Praha: Septima, 1998.**
- **www.suki.cz, www.ckid.cz, www.ticho.cz,**
- **kompenzační pomůcky: www.kompone.cz, www.widex.cz**

3. A ROZVOJ ŘEČI U OSOB SE SP

Ontogenetický vývoj řeči

- **prenatální období** - dítě se připravuje na komunikaci např. olizování pupeční šňůry, dumlání palečku, nitroděložní kvílení
- **při narození:** křik
- **2.-3. týden:** úsměv
- **3 týdny až 1 měsíc:** křik s citovým zabarvením
- **1.–3. měsíc** - *broukání, a pudové žvatlání* (zvuková kontrola ještě není zapojena)
- **6. –9. měsíc** - *napodobivé žvatlání*, zrakové i sluchové dráhy již vyžrály
- „diagnostický moment“ – **obd. 7. měsíce**
- **10. –12. měsíc:** období počátečního rozumění řeči a napodobování **tzv. komunikace gesty**

Ontogenetický vývoj řeči u dětí se SP

Charakter vývoje řeči se odvíjí od:

- **stupně a typu** sluchového postižení,
- přítomnosti dalšího postižení (kombi-vady),
- **věku** a dosaženého stádia řeči, kdy SP vzniklo,
- exogenních **sociálních faktorů** (rodina, škola),
- **včasné diagnostiky**, rané péče, **kvality** rehabilitační péče

Vývoj řeči

- **opožděný** (nedoslýchaví)
- **omezený** (neslyšící)

Narušené jazykové roviny

- **Foneticko – fonologická rovina**
- **Lexikálně - sémantická rovina**
- **Morfologicko – syntaktická rovina**
- **Pragmatická rovina**

Poruchy řeči u osob se SP

- **audiogenní dyslalie** (při ztrátě 60-70 dB)
- **kopholalie** – po ukončení vývoje řeči, chybí zpětná vazba
- **dysprozodie** – zvuková stránka řeči, kolísání melodie, narušena dynamika a tempo řeči
- **audiogenní dysfonie** – změna v individuální struktuře hlasu (při ztrátě 60-70 dB)

Logopedická péče

- **Nejdřív motorika...**
 - Rozvoj hrubé motoriky je podmínkou pro rozvoj motoriky jemné a motoriky mluvidel.
- **dechová cvičení**
- **hmatová cvičení**
- **sluchová cvičení** – rozeznávání zvuků
- **cvičení pozornosti**
- **poznávání barev**
- **gymnastika mluvidel**
- **rytmická a hlasová cvičení**
- **rozdílení pasivní slovní zásoby**
- **potom aktivní slovní zásoba...**
- **nácvik jednoduché denní frazeologie** (pozdrav, prosby,...)
- **vyprávění podle předlohy**
- **a teprve nakonec nácvik artikulace.**

Vyvozování hlasu u dětí se SP

- hlasitou řečí ad concham (k uchu)
- odhmatáváním vibrací na hrtanu, temeni hlavy, nosu..
- opakovanými poklepy na hrudník
- využíváním spontánních hlasových projevů
- napodobováním zvuků
- prostřednictvím vibrátorů, fonátorů, sond, špachtlí – lepší ale použít alternativy!

3. B KOMUNIKAČNÍ FORMY

Komunikace

- **communicatio – spojení, sdělování**
- obecně lidská schopnost využívat výrazových prostředků pro vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů
- **komunikační proces – sdělování a výměna informací**

Komunikace osob se SP

2 základní komunikační systémy:

1) audioorální

mluvená řeč, psaná řeč, odezírání

2) vizuálněmotorický

český znakový jazyk, znakovaná čeština,
prstová abeceda, pomocné artikulační znaky

Dělení komunikačních forem u SP

- mluvená hlásková řeč
- psaná podoba mluveného jazyka
- znakový jazyk
- znakovaná čeština
- Gestuno
- mimika
- gestikulace
- dramatizace
- pantomima
- prstová abeceda
- daktylografie
- pomocné artikulační znaky
- odezírání

* psaná forma řeči

cíl :

- porozumět psanému textu
- získat dovednost vyjadřovat svoje myšlenky písemnou formou
- není možné opírat se o situaci, mimiku, posunky a gesta
- psaná podoba jazyka je mnohem abstraktnější než mluvená řeč

* **znakový jazyk**

- tzv. **vlastní znakový jazyk neslyšících**
(*přirozený jazyk neslyšících*)
- *vizuálně-motorický prostředek komunikace*
- umožňuje plnohodnotnou komunikaci
- *vlastní gramatika i vlastní slovník*
- „**mateřským**“ jazykem je pouze pro část neslyšících – *pro ty, co se již hned od narození setkávali se ZJ*

Znak

složka manuální

- tvar ruky, orientace dlaně a prstů, pohyb ruky

složka nemanuální

- výraz obličeje, pohled, pozice a pohyb hlavy či trupu a orální složka

* Znakovaný jazyk

- v našem případě – **znakovaná čeština**
- *uměle vytvořený systém závislý na mluveném národním jazyce každé země*
- *kompromis mezi mluveným jazykem většinovým a vlastním znakovým jazykem neslyšících*

* Gestuno

- *nadnárodní znakový systém*
- *původně měl obsahovat znaky s obecnou platností*
- 1.slovník – Britská asociace neslyšících

* Mimika

- vyjadřuje pomocí výrazu obličeje emoce, např. zlé nebo radostné pohledy
- mimika může být součástí znaku

* **Gestikulace**

- umožní první porozumění řeči
- podporuje schopnost nápodoby
- připravuje půdu pro používání slov

* daktylní abeceda

užívá různých poloh a postavení prstů k vyjádření hlásek nebo písmen

- **druhy** : jednoruční, obouruční; do dlaně
- **výhody** :
 - přesná analýza a syntéza slova
- **nevýhody** :
 - způsobuje stakatovitost mluvy

* pomocné artikulační znaky

- vztahují se **k fonémům**
(x daktylotika ke grafémům)
- **tvoření a rozvoj řeči** u dětí se SP
- upozorňují na:
 - správnou polohu mluvidel (l, u)
 - pomáhají si ohmatat místa v oblasti obličeje
 - na rezonanci mluvidel (m,n)
 - charakter výdechového proudu (p,b,t)

* odezírání

- vnímání mluvy zrakově a její chápání podle pohybů úst, mimiky, výrazu očí, gestikulace
- nemůže nikdy zcela nahradit sluch
- je vnímáno jako **nedokonalá náhrada**

Literatura:

- **KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002**

4. POMŮCKY PRO OSOBY SE SP

Rozdělení pomůcek pro SP podle výchovně vzdělávacího hlediska

Pomůcky usnadňující vnímání mluvené řeči nedoslýchavým

Pomůcky usnadňující vnímání mluvené řeči neslyšícím

Pomůcky usnadňující tvoření mluvené řeči

Pomůcky motivující ke čtení

Pomůcky usnadňující získávání informací

Sluchadlo

- **elektroakustický přístroj**, který **zesiluje a moduluje zvuky** podle typu a stupně sluchové vady

= individuální elektronický zesilovač zvuku

- zesílený zvuk je veden do sluchového analyzátoru, do ucha.
- typ a nastavení sluchadla – ORL, foniatrie
- složeno z: mikrofonu, sluchátka, zesilovače, baterie

- pískání sluchadla
- náhlá nefunkčnost sluchadla

Dělení sluchadel

podle způsobu zpracování signálu:

- analogová – klasický zesilovač
- digitální – modulace zvuku naprogramovaná na mikročipu
 - + čistší zvuk, lepší srozumitelnost
 - složité technické zařízení, cena

Dělení sluchadel

podle tvaru sluchadla:

- sluchadla **závěsná**
- sluchadla **boltcová**
- sluchadla **zvukovodová**
- sluchadla **kanálová**
- sluchadla **krabičková** (kapesní, kapsičková)
- sluchadla **brýlová**

Dělení sluchadel

podle způsobu vedení:

– pro vzdušné vedení

- viz. sluchadla výše

– pro kostní vedení

- obchází problémy ve zvukovodu či středouší

Ušní tvarovky

- hlavní úkol : odstranění akustické zpětné vazby
- typy :
 - a) individuální tvarovky
 - b) konfekční tvarovky
 - c) tvarovky s odvětráváním
- čím je vyšší ztráta sluchu, tím lépe musí těsnit

* materiál

přísné nároky - odolný, tvarově stálý,
omyvatelný, nesmí vyvolávat
alergické reakce

Problémy se sluchadly

- vybitá baterie
- ušní maz
- netěsnící tvarovka, prasklá hadička
⇒ akustická zpětná vazba
- okluze = vnímání vlastního hlasu zkresleno vibracemi, které vedou „kosti“

Kochleární implantát

- **elektronické zařízení**, které dráždí elektrickými impulsy nervová zakončení sluchového nervu v hlemýždi
- používá se v případě, že **nejsou rozvinuty vláskové buňky** anebo když se v případě používání sluchadel **nedostaví dostatečný rozvoj sluchu a řeči**

Výběr kandidátů pro KI

- stav sluchu a sluchového ústrojí
- celkový zdravotní stav pacienta
- psychologické a sociální faktory
- motivace pacienta a jeho rodiny
- dosavadní způsob komunikace
- očekávání klienta, u dětí i očekávání jeho rodiny.

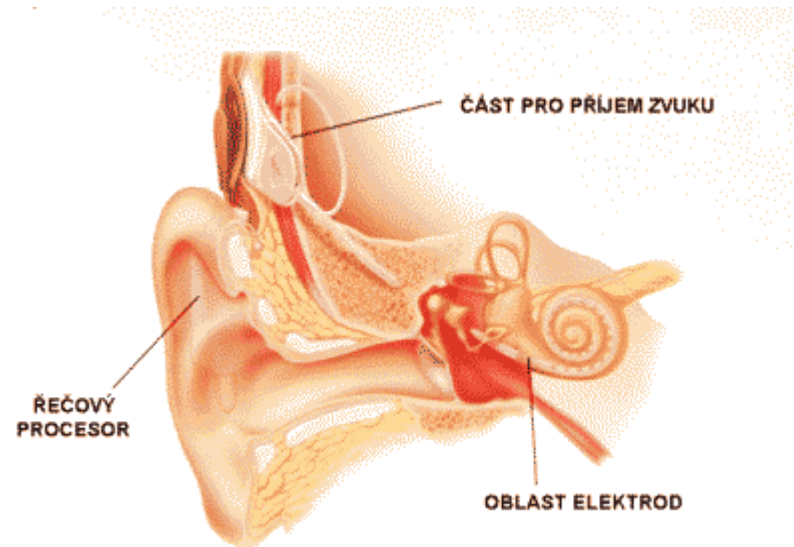
KI se skládá z následujících součástí:

- **zevní:**

- mikrofon, řečový procesor, vysílací cívky a kabely,

- **vnitřní:**

- přijímač a elektrody v hlemýždi (22-24).

1. Zvuk je přijímán mikrofonem v horní části řečového procesoru.
2. Tam je zvuk zpracován do zakódovaných signálů, které jsou vedeny do vysílací cívky.
3. Vysílací cívka vysílá signály přes kůži do implantátu (přijímače/stimulátoru), kde jsou převedeny na elektrické impulsy.
4. Impulsy jsou poslány do svazku elektrod v hlemýždi, kde stimulují vlákna sluchového nervu.
5. Sluchový nerv vede výslednou informaci do vyšších sluchových drah a dále do mozku, který je rozeznává jako zvuk.

Kmenový implantát

- elektrody až na sluchová jádra v mozgovém kmeni,
- je-li poškozen sluchový nerv.

5. MOŽNOSTI VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PÉČE O SP V ČR

Péče o děti se sluchovým postižením

Mezi předpoklady úspěšné rehabilitační péče patří:

- **včasná diagnostika,**
- **včasné přidělení sluchadel,**
- **včasná a správná reedukace sluchu a řeči,**
- **rodinné zázemí,**
- **spolupráce níže uvedených složek komplexní péče.**

Komplexní péče

- **Zdravotnická zařízení**
- **Speciální pedagogická péče**
- **Vzdělávací systém**
- **Rodinná péče**

Zdravotnická zařízení

- **Foniatrie** – zkoumá, vyšetřuje, léčí, případně kompenzuje poruchy základního komunikačního kanálu člověka, tj. řečové (verbální) komunikace (Lejska, M. 2003).
- **Otorinolaryngologie ORL** – lékařský vědní obor zabývající se prevencí, diagnózou a léčením nemocí ušních, nosních a krčních.

- **Logopedie** – vědní obor, součást foniatrie, zabývající se studiem, prevencí a úpravou výslovnosti a vad řeči.
- **Pediatricie** – lékařský vědní obor zabývající se prevencí, diagnostikou a léčením lidského organismu v období jeho vývoje (od narození do 14 let). Zabývá se dítětem ve zdraví i nemoci.

- **Psychologie** – věda o zákonitostech, vzniku, vývoji, funkci a proměnách psychiky, která se projevuje schopností odrážet vnější a vnitřní prostředí subjektu, komunikovat se sociálním okolím a regulovat činnost zaměřenou v oblasti chování i prožívání na dosažení optimální adaptace subjektu na jeho prostředí.
- **Neurologie** – lékařský vědní obor zabývající se prevencí, diagnostikou a léčením nemoci nervové soustavy.

Speciální pedagogická péče

- **Střediska rané péče**
- **Speciálních pedagogická centra**
 - pomáhají s výchovou a vzděláváním dětí se sluchovými vadami,
 - pomáhají rodinám nacházet odpovědi na nejrůznější otázky, které v souvislosti s poruchou sluchu vyvstávají,
 - radí, jak se s dítětem naučit komunikovat, co všechno je třeba jej naučit před nástupem do školy.

Raná péče

- **Střediska rané péče Tamtam**
- – v Praze a v Olomouci.

- Pomoc rodinám s řešením aktuálních problémů, souvisejících s odhalenou sluchovou vadou jejich dítěte.

Interdisciplinární tým

- speciální pedagogové,
- poradci rané péče,
- lektor znakového jazyka,
- logoped,
- psycholog,
- sociální pracovník
- a další.

Obsah rané péče

- problematika odborných vyšetření,
- kompenzačních pomůcek,
- komunikačního systému,
- sociálních potřeb,
- rodinných vztahů,
- výchovných a vzdělávacích otázek,...).

SPC

Hlavní úkoly:

- poradenská a konzultační činnost,
- speciálně pedagogická a psychologická diagnostika v rámci pedagogicko-psychologického poradenství,
- depistáž (vyhledávání) klientů,
- terapie,
- pomoc při řešení sociálních otázek
- péče o integrované děti.

Poskytování poradenských služeb

Poradenské služby jsou poskytovány:

- dětem, žákům, studentům
- jejich zákonným zástupcům
- pedagogickým pracovníkům
- školám
- školským zařízením

Vzdělávací systém

- Cíl – poskytnutí stejné šance na odpovídajícího vzdělání.
- Vzdělávání zdravotně postižených přestává být doménou pouze speciálního školství a postupně se dostává do hlavního vzdělávacího proudu.

- Škola má dvě funkce:
 - **vzdělávací**
 - **sociální.**
- Škola tedy slouží nejen k předávání vědomostí a klíčových kompetencí, ale i k získávání sociálních zkušeností se svými vrstevníky, k rozvíjení sociální inteligence.

- Na základě Zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání **má každý právo na odpovídající vzdělávání.**

- **Vzdělávání žáků se sluchovým postižením rovněž upravuje vyhláška 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.**

Rodinná péče

- Odhalení sluchové vady u dítěte představuje pro rodinu jednu z nejtěžších životních zkoušek.

Kübler-Ross (1969) popisuje **pět fází**, kterými prochází každý člověk, když se dozví o nevléčitelném onemocnění:

- denial odmítnutí
- anger vztek
- bargaining smlouvání
- depression sklíčenost
- acceptance smíření

Vzdělávání

Možnosti vzdělávání

- **Integrace** (individuální, skupinová)
- **MŠ** pro SP
- **ZŠ** pro SP
- **SŠ** pro SP:
 - SOU pro SP,
 - OU pro SP,
 - praktická škola pro SP,
 - Gymnázium pro SP,
 - SOŠ pro SP.

Žáci se sluchovým postižením

Obsah vzdělávání:

- odlišný přístup u jazykových předmětů a v Hv,
- Hv u žáků s těžkým SP nahradit hudebně-dramatickou výchovou,
- speciální metodický přístup v oblasti komunikace (obtížné dosahování dovednosti vyjadřovat se srozumitelně i chápat složitější sdělení),
- posilování kompetencí v oblasti informačních technologií,
- právo na volbu jazyka komunikace,
- speciální učebnice (zjednodušené texty, běžná slovní zásoba, jednoduchá stavba vět).

Žáci se sluchovým postižením

Podmínky vzdělávání:

- právo na výběr vzdělávací cesty (bilingvální program, orální program, program totální komunikace),
- nižší počet žáků ve třídách,
- znalost problematiky SP všemi pedagogy,
- možnost úpravy obsahu učiva jednotlivých předmětů,
- znalost speciálních metod,
- pokračování v logopedické péči,
- materiální a technické vybavení a účinné kompenzační pomůcky,
- běžné i speciální učebnice, výukové videoprogramy, didaktické pomůcky aj.,
- SP žáci se sníženou úrovní rozumových schopností by se měli vyučovat podle speciálního vzdělávacího programu.

Komunikační systémy:

(Krahulcová, 2003)

- **orální komunikace** – dorozumívání mluvenou řečí
- **totální komunikace** – komplexní systém, spojující všechny dostupné komunikační formy
- **bilingvální komunikace** – dorozumívání ve dvou jazykových kódech (ve znakovém jazyce a mluveném)

Totální komunikace

- Koncepce, která vychází z toho, že dítě musí dostat co nejdříve **spolehlivý dorozumívací symbolický systém**, se kterým se může snadno naučit zacházet a získávat jeho prostřednictvím potřebné informace a možnost konverzace s okolím.
- TK v sobě zahrnuje řeč, přirozená gesta, znakovou řeč, prstovou abecedu, odezírání, psaní a čtení.
- Patří sem i využívání sluchových zbytků, tzn. je nutné užívání sluchadla.
- Tento přístup nenazýváme metodou, nýbrž **filozofií**. Neslyšící dítě je považováno za neslyšící osobnost.

Totální komunikace – prostředky dorozumívání:

- Mluvený jazyk – mluva, odezírání, čtení, psaní.
- Znakový jazyk, znakovaná čeština.
- Prstová abeceda.
- Pomocné artikulační znaky.
- Posunkové systémy – všeobecně užívaná gesta, postoj těla.
- Pantomima, mimika, dramatizace.

Bilingvální (bilingvní) výchova

- Dvojazyčná, uplatňovaná u neslyšících dětí.
- Základem je prvotní spontánní osvojení znakového systému.

Integrace žáků se SP v běžných školách

Kritéria pro integraci

(Janotová, Svobodová, 1998)

- **Dítě** (školní zralost, připravenost, užívání pomůcek, postoj k sobě).
- **Rodina** (aktivní spolupráce, reálná očekávání, pozitivní vztah).
- **Škola** (ředitel/ka, učitelé, žáci).
- **SPC** (poradenství).
- **Prostředky speciálně-pedagogické podpory** (asistent, kompenzační a rehabilitační pomůcky, úprava podmínek).
- **Forma integrace** (individuální, skupinová).
- **Další faktory** (sociálně-psychologické mechanismy).

Příprava školy na přijetí žáka

- **Materiální a finanční zabezpečení**
- **Podmínky běžného fungování žáka ve škole**
- **IVP**
- **Organizace a forma výuky**
- **Hodnocení**
- **Mimoškolní aktivity organizované školou**
- **Existence integračního týmu a koordinátora integrace na škole**
- **Role a postavení asistenta**
- **Odborné zajištění integrace**
- **Vztah spolužáků k integrovanému žákovi**
- **Komunikace rodičů žáka se školou**